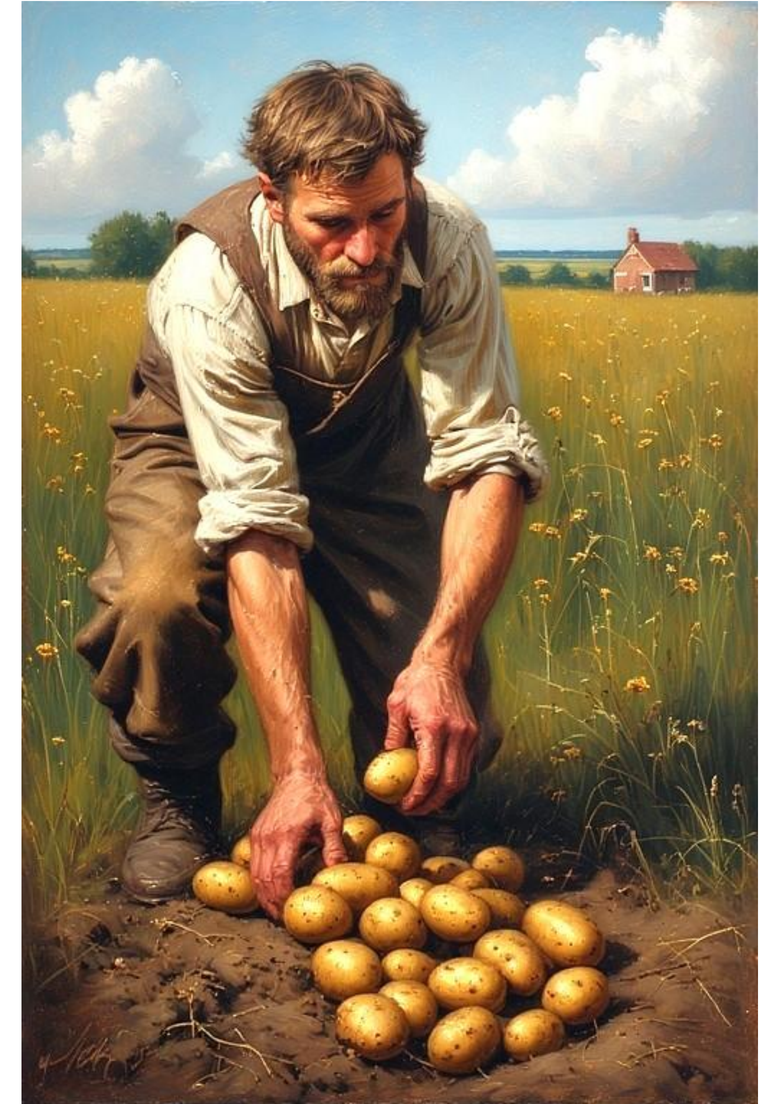
Legostadgan

Legostadgan (även kallad Tjänstehjonsstadgan eller Legohjonsstadgan) var en lag i Sverige som reglerade förhållandet mellan husbonde och tjänstehjon (anställda).

Den första allmänna legostadgan kom år 1664, och ersattes med nya stadgor flera gånger. Stadgan från 1664 delade in allmogen på landet i husbönder och tjänstetagande och stadgade att de förra skulle erbjuda de senare laga försvar, dvs årstjänst. Vid denna tid hade pigor och drängar inte låg social status, tjänsten betraktades som ett sätt för unga människor att träffa partners att gifta sig med medan de lärde sig de sysslor de skulle behöva kunna till att sätta upp ett eget hushåll. Genom taxesystemet 1723, där pigor och drängar förbjöds att ta emot eller begära högre än ett visst belopp som lön, sjönk statusen och snart var det endast de som var ekonomiskt tvungna som tog tjänst som piga eller dräng.

Den senaste stadgan år 1833 var med revideringar officiellt gällande lag ända till den 24 oktober 1926, då den avskaffades efter att sedan länge ha spelat ut sin roll. 1944 fick lagen en modern efterträdare i form av Hembiträdeslagen, som i sin tur 1971 följdes av lagen om husligt arbete.

Legostadgan reglerade även tjänstetvånget fram till 1885. Det innebar att varje arbetsför person var skyldig att arbeta för sin försörjning om han inte kunde försörja sig på annat sätt. Fram till 1919 kunde även polishämtning ske om den anställde lämnat sin arbetsgivare innan kontraktsåret var över.

Rätten att aga den anställde inskränktes med 1858 till att omfatta pojkar under 18 och flickor under 16, vilka kunde agas fram till 1920.

Tjänstehjon eller legohjon, inom jordbruket kallade drängar, pigor och statare, var tjänstefolk vars villkor reglerades av Legohjonsstadgan (i Sverige upphävd år 1926), vilken i praktiken innebar en generell plikt att söka och finna en husbonde som ville anställa. De få undantagen gällde för välbärgade, för ungdomar upp till 21 års ålder ifall deras arbete behövdes på föräldrarnas gård, samt för personer som saknade arbetsförmåga.

Dräng eller bonddräng kallar vi idag tjänstedrängarna från 1700- och 1800-talet, det vill säga gossar, ynglingar och män, gifta eller ogifta, som till skillnad från daglönare och säsongsarbetare var varaktigt anställda i jordbruket. Deras bostäder kallades drängstuga eller drängkammare.

En piga är ursprungligen ett annat ord för flicka, och var i Sverige fram till ungefär 1920 en beteckning på de unga flickor och kvinnor som utförde husligt arbete i sin arbetsgivares hem eller lantbruk. I Sverige uppgick de år 1900 till 140 000 i antal, för att därefter minska medan jordbruket fortsatte bli alltmer maskinellt.[1] Många av dem hade först i 27–28-årsåldern råd att bilda egen familj/gifta sig.

Statare

En statare var en i Sverige anställd lantarbetare, som fick en stor del av sin lön in natura (stat) av en husbonde (jordägare) - vanligtvis ägare av gods eller herrgård. Med statare menas en årsanställd gift jordbruksarbetare, vars lön utgick dels kontant, dels i form av stat bestående av naturaförmåner som spannmål, mjölk, ved och potatisland, och som med sin familj bodde i en i lönen ingående bostad på den gård, där han arbetade.